

Påskan var dramatisk men inte ett drama

»Först på senare år har jag börjat inse hur riskabelt ordet drama är, för i ett sådant ingår en hjälte och en skurk«

Ännu en gång har vi firat en påsk i coronatider. Kanske har du och några till kunna vara på plats i kyrkorummen, kanske tvingades du liksom många andra fira en enbart digital påsk. Men oavsett var vi befann oss kunde vi lyssna till påskens berättelser.

Det var dramatiska dagar där i Jerusalem för länge sedan. Och därför har jag och många andra ofta använt begreppet påskens drama. Först på senare år har jag börjat inse hur riskabelt ordet drama är, för i ett sådant ingår en hjälte och en skurk. Eftersom bibelns gestalter nästan alltid är både hjältar och skurkar - samtidigt, tvingar vi på berättelserna en dramaturgi som ofta missar bibelns mål.

För vem är påskens skurk, och vem är dess hjälte? Är skurken Judas och Petrus som förråder och sviker, är det Herodes som inte beskyddar sin landsman eller är det romarna som avrättar? Bibeln intresserar sig inte för att leta skurkar. Istället är det ambivalensen som texten ofta lyfter fram. Judas är en av de tolv. Han har valts ut av Jesus. Han sitter med i den övre salen OCH han deltar i den sista måltiden. Samtidigt kommer både han och Petrus några timmar senare på olika sätt att förråda Jesus. Bibelberättelsen är dock inte intresserad av att döma dem utan att lyfta fram konsekvensen: Judas står inte ut med sin handling och tar sitt liv, medan Petrus orkar gå vidare och får möta den uppståndne. Vem är då hjälten? Självfallet är det ju Jesus! Men texten skildrar honom inte som en hjälte. Ingen känner igen honom, uppståndelsen förblir obegriplig, det är oklart vad som besegrats. I det klassiska dramat ska intrigens alla trådar knytas samman genom hjälten triumf. Så sker inte i evangelierna. Snarare är det fler trådar som dyker upp.

Bibeln har inte hjältar och skurkar utan människor i rörelse. Ibland är det individen själv som förändras, ibland behövs flera generationer för att mognadsprocessen ska bli tydlig. Denna bibliska dramaturgi möter vi redan i Moseboken. Där ställs brödrapar mot varandra i flera generationer för att visa att den första mellanmänskliga relationen, den mellan Abel och Kain, leder till ett mord. I nästa led undviks mord genom distansering mellan Isak och Ismael. Ledet därpå övergår i försoning mellan Jakob och Esau, sedan i förlåtelse mellan Josef och hans bröder, och i samarbete först mellan Moses och Aron.

När vi berättar om påskan för barn och vuxna, är vi så vana vid att tänka i det klassiska dramats format att vi utan att tänka oss för gör om bibelberättelsen till en his-

toria med skurkar och hjältar. Och vem blir då skurken? Förr blev ofta Judas den onde, men idag ses han mer som en tragisk gestalt. Istället låter vi evangelierna själva tala – och eftersom dessa ville nå en romersk läsekrets flyttar evangelisterna medvetet hela tiden skulden bort från romarna och Pontius Pilatus och lägger den på överstepräster, på de skriftlärd. Därmed blir skurken judarna, vilket ju är helt ologiskt eftersom alla inblandade parter inklusive hjälten alla är judar.

Kyrkans historia är full av påskfiranden som slutat i vandalism av judiska hus, misshandel och mord av judar. Påskspel har genom århundraden framställt överstepräster med grova penseldrag för att förlöjliga dem. Även om dessa karikatyrliknande bilder inte är så vanliga idag i Svenska kyrkan, finns mönstret ofta kvar. Själv har jag medverkat i flera påskspel och varit en hånskrattande skriftlärd.

Nere i Bayern finns byn Oberammergau där man regelbundet framför ett passionsspel. I nästan 400 år var det en plats för våldsam antisemitism. Här var skurken Juden, och publiken kunde projicera all sin frustration på skådespelarna utklädda till ortodoxa judar. Men efter 2:a världskriget hände något. Ledningen för passionsspelen satte sig ner och började tala med judiska företrädare. De läste bibeltexten med kritiska ögon. De gjorde både en historisk och en psykologisk läsning av berättelsen. Borta är nu skurkar och hjältar. Borta är de antisemitiska schablonbilderna. Fram träder ambivalens och maktlöshet, förvirring och personlig maktthunger. Spelet har inte blivit sämre, det har blivit mer trovärdigt.

Det är dags att vi kritiskt börjar granska vårt sätt att berätta om påskan. Den är inte ett drama med skurkar och hjältar, den handlar inte om elaka judar och snälla kristna. Påskan är en provokation som ständigt väjer för de enkla svaren. Vi behöver låta påskan förbli lika obegriplig som den faktiskt är i evangelierna – endast då kan den bli relevant för oss idag.

ULF LINDGREN

